„Трудов или граждански договор?“

06 ноември 2026 г.

адв. д-р Илияна Събинова

ТРУДОВ ИЛИ ГРАЖДАНСКИ ДОГОВОР? РИСКОВИТЕ ГРАНИЦИ МЕЖДУ КОДЕКСА НА ТРУДА (КТ), ЗАКОНА ЗА ЗАДЪЛЖЕНИЯТА И ДОГОВОРИТЕ (ЗЗД) И ОСИГУРИТЕЛНОТО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО.

ПРАВООТНОШЕНИЕ

- ✓ **Какво означава?**

Отношение – Правоотношение

- ✓ **Видове правоотношения.**

ТРУДОВО ПРАВООТНОШЕНИЕ

- **Същност:**

Правоотношение, което е регулирано от нормите на трудовото право.

- **Предмет:**

Престиране на работна сила (наемен и зависим труд) на едно ФЛ /работник/служител/, за да бъде използвана от друг субект, наречен работодател.

- **Характеристика**
- **Труд**

- **Работна сила:**

Понятие.

Неотделимост на работната сила от личността на работника/служителя като нейн носител.

ТРУДОВО ПРАВООТНОШЕНИЕ

- **Равнопоставеността в трудовото правоотношение.**

Какво е специфичното?

- **Подчинеността в трудовото правоотношение.**

Аспекти – правни, икономически, организационни.

Последици.

- **Кои са основанията за възникване на индивидуалното трудово правоотношение?**

Индивидуалният трудов договор

Индивидуалният трудов договор – най-предпочитаното основание за учредяване на индивидуално трудово правоотношение.

На какво се дължи това?

➢ **Предмет на договора**

- Как се осъществява предметът на договора?

Индивидуалният трудов договор

Страни

„Трудовият договор се сключва между работника или служителя и работодателя преди постъпването на работа.“ (чл. 61, ал. 1 КТ)

- **Работник или служител**

Относно минимална възраст за приемане на работа – чл. 301 и сл. КТ

- **Работодател**

Съгласно пар. 1, т. 1 ДР КТ, работодател е всяко физическо лице, юридическо лице или негово поделение, както и всяко друго организационно и икономически обособено образувание (предприятие, учреждение, организация, кооперация, стопанство, заведение, домакинство, дружество и други подобни), което самостоятелно наема работници или служители по трудово правоотношение, включително за извършване на надомна работа и работа от разстояние и за изпращане за изпълнение на работа в предприятие ползвател.

Индивидуалният трудов договор

Съдържание

- Какви са правата и задълженията на работника/служителя?
- Какви са правата и задълженията на работодателя?
- Какво е предвидено в чл. 66, ал. 1 и ал. 2 КТ?

Значение на работното време и работното място

Съгласно пар. 1, т. 11 ДР КТ, работно време е всеки период, през който работникът или служителят е длъжен да изпълнява работата, за която се е уговорил.

Видове работно време.

Относно работно място – пар. 1, т. 4 ДР КТ

Индивидуалният трудов договор

- **Положение на страните една спрямо друга – Специфика.**
- **Трудова дисциплина**
  - ✓ чл. 181 и сл. КТ
  - ✓ Роля на Правилника за вътрешен трудов ред.
  - ✓ Кога е налице нарушение на трудовата дисциплина?
  - ✓ Какви са видовете дисциплинарни наказания по КТ и как се налагат?
- **Работодателска власт**
  - ✓ Чрез какви правомощия работодателят реализира работодателската си власт?
- **Подчиненост и контрол**

Индивидуалният трудов договор

- **Възмездност**

„Положеният труд по трудово правоотношение е възмезден.“ /чл. 242 КТ/

Съгласно чл. 66, ал. 1 , т. 7 КТ, трудовият договор определя основното и допълнителните трудови възнаграждения с постоянен характер, както и периодичността на изплащането им.

- **Форма**

„Трудовият договор се сключва в писмена форма“. /чл. 62, ал. 1 КТ/

- **Личен характер**

Индивидуалният трудов договор

- **Риск**

Защо рискът се носи от работодателя? В какво се изразява този риск?

- **Закрила на работника или служителя**

Обзор на конкретните проявни форми на тази закрила.

- **Осигурителни последици**

„Задължително осигурени за общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица са работниците и служителите, независимо от характера на работата, от начина на заплащането и от източника на финансиране, с изключение на лицата по ал. 10 и по чл. 4а, ал. 1. Лицата, включени в програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта, не се осигуряват за безработица, ако това е предвидено в съответната програма.“ (чл. 4, ал. 1, т. 1 Кодекс за социално осигуряване)

Чл. 4, ал. 10 КСО

ГРАЖДАНСКИ ДОГОВОР ПО ЗЗД

- **Специфики**

В какви житейски ситуации намират приложение договорите за изработка, договорите за поръчка, договорите за услуги?

- **Значение на предоставянето на определен резултат**

„С договора за изработка изпълнителят се задължава на свой риск да изработи нещо, съгласно поръчката на другата страна ...“ (чл. 258 ЗЗД)

- **Значение на самостоятелността и независимостта**

В какво се проявяват?

Връзка с риска.

ГРАЖДАНСКИ ДОГОВОР ПО ЗЗД

- **Документиране на изпълнението и приемане на резултата – Как?**

„Поръчващият е длъжен да приеме извършената съгласно договора работа.“ (чл. 264 ЗЗД)

„Ако не направи такива възражения, работата се счита приета.“ (чл. 264 ЗЗД)

Приемо-предавателен протокол – За какво служи?

До какви правни последици води това?

„Довереникът е длъжен да уведоми доверителя за изпълнението на поръчката. Довереникът е длъжен да даде на доверителя сметка и да му предаде всичко, което е получил в изпълнение на поръчката.“ (чл. 284 ЗЗД)

ГРАЖДАНСКИ ДОГОВОР ПО ЗЗД

- **Осигурителни последици**

чл. 4, ал. 3, т. 5 и 6 КСО

- **Ангажиране на външни експерти и преподаватели. Граждански договори за преподавателска, експертна и проектна дейност.**

Какви клаузи следва да присъстват в договорите?

РАЗГРАНИЧЕНИЕ НА ТРУДОВИЯ ДОГОВОР ОТ ГРАЖДАНСКИЯ ДОГОВОР ПО ЗЗД

- **Коментар на разликите по отделните признаци:**
- Разлика в предмета на договорите.
- Разлика в страните на договорите.
- Разлики в съдържанието на договорите.
- Разлика в положението на страните една спрямо друга.
- Разлика в приложимата правна уредба.
- Разлика по отношение на възмездността.

РАЗГРАНИЧЕНИЕ НА ТРУДОВИЯ ДОГОВОР ОТ ГРАЖДАНСКИЯ ДОГОВОР ПО ЗЗД

- **Коментар на разликите по отделните признаци:**

- Разлика във формата на договора.
- Разлика относно личния характер.
- Разлика в носителя на риска.
- Разлика в начина, по който се изпълнява договорът.
- Разлика в срока на договорите.
- Разлика в закрилата.
- Разлика в осигурителните последици.

РАЗГРАНИЧЕНИЕ НА ТРУДОВИЯ ДОГОВОР ОТ ГРАЖДАНСКИЯ ДОГОВОР ПО ЗЗД

- Правило на чл. 1, ал. 2 КТ:

„Отношенията при предоставянето на работна сила се уреждат само като трудови правоотношения.“

❖ Изводи

ДОПЪЛНИТЕЛЕН ТРУД

- Основно трудово правоотношение.
- Допълнително трудово правоотношение.
- Има работници и служители, за които допълнителният труд се забранява – чл. 112 КТ.
- Максимална продължителност на работното време по трудов договор за допълнителен труд и по основния трудов договор – чл. 113 КТ.

ВИДОВЕ ДОПЪЛНИТЕЛНИ ТРУДОВИ ДОГОВОРИ

При същия работодател (чл. 110 КТ)

- Трудовият договор се сключва с работодателя, при когото работникът или служителят работи;
- Трудовият договор е за работа, която не попада в трудовите му задължения по основния му трудов договор;
- Извън установеното за него работно време по основния трудов договор.

При друг работодател (чл. 111 КТ)

- Трудовият договор се сключва с друг работодател;
- Извън установеното работно време по основния трудов договор;
- Ако няма забрана в основния трудов договор поради защита на търговска тайна, предотвратяване на конфликт на интереси.

ТРУДОВО И ГРАЖДАНСКО ПРАВООТНОШЕНИЕ

- Едновременно съществуване на трудово правоотношение и гражданско правоотношение

НЕПРАВИЛНО КВАЛИФИЦИРАНЕ НА ПРАВООТНОШЕНИЕТО

- **Какви са рискове?**

- Административнонаказателна отговорност за нарушаване на трудовото законодателство.
- Обявяване съществуването на трудовото правоотношение от контролните органи на инспекцията по труда по реда на чл. 405а КТ.

Обявяване съществуването на трудовото правоотношение от контролните органи на инспекцията по труда по реда на чл. 405а КТ

- „Когато се установи, че работна сила се предоставя в нарушение на чл. 1, ал. 2, съществуването на трудовото правоотношение се обявява с постановление, издадено от контролните органи на инспекцията по труда.“ (чл. 405а, ал. 1, изр. първо КТ)
- Как се уреждат отношенията между страните до издаване на постановлението?

Кога един договор по ЗЗД вече изглежда като трудово правоотношение и кой трябва да види риска навреме?

- Акцент върху начина на определяне на предмета на правоотношението.
- Анализ на съществените елементи на правоотношението.
- Правата и задълженията на страните – Защо са толкова важни?
- Отчитайки обстоятелството, че КТ допуска сключването на различни видове трудови договори, вкл. срочни такива.

Благодаря за вниманието!

www.advokatsabinova.com